

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТА

УДК 796.86

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ФЕХТУВАННЯ СТУДЕНТАМ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

Кривенцова І.В., Клименченко В.Г., Одокієнко І.І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Анотація. В роботі окреслені основні напрямки методики навчання фехтуванню студентів педагогічного університету в залежності від кількості годин що відводяться факультетами на фізичне виховання. Викладені основні методичні прийоми та форми проведення занять, які є пріоритетними на кожному році навчання, наведено класифікацію основних методів навчання фехтуванню.

Ключові слова: фехтування, методика, студенти, педагоги, фізичне виховання.

Актуальність. Історично так склалися, що фехтування, з моменту заснування перших ВНЗ, завжди було студентським видом спорту, який сьогодні у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С.Сковороди викладається на чотирьох гуманітарних факультетах в обсязі годин що відводяться на навчальну дисципліну «Фізичне виховання». Тому, актуальною є потреба методичного забезпечення даного курсу, відповідно до головної мети фізичного виховання у вищій школі — формування фізичної культури майбутнього фахівця [7]. Провідним напрямком роботи секції фехтування є розробка, впровадження і вдосконалення авторської методики викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання засобами фехтування».

Мета роботи — апробація авторської методики викладання фехтування майбутнім педагогам.

Завдання:

1. Визначити основні методологічні підходи до викладання фехтування студентам ВПНЗ;
2. На основі аналізу науково-методичної літератури і практичного досвіду комплексно обґрунтувати застосування форм викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання засобами фехтування» у динаміці навчання.

Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичної літератури, педагогічні спостереження, опитування, вивчення психолого-педагогічного досвіду в контексті зазначеної проблеми.

Результати дослідження. Останні наукові дослідження доводять наявність протиріч між необхідністю виховання фізичної культури

майбутніх поколінь і недостатньою розробленістю педагогічних технологій вирішення цієї проблеми. Сьогодні більшість вузів намагаються змінити традиційне викладання фізичного виховання за рахунок введення до навчальних програм з фізичного виховання різних видів спорту, а також вдосконалення методики їхнього викладання з урахуванням специфіки підготовки майбутніх фахівців тієї чи іншої галузі.

Методи навчання будь якої дисципліни — це упорядковані способи взаємозв'язаної діяльності педагога і учня що спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань [2]. Таким чином, методи навчання фехтуванню — це сукупність засобів та прийомів педагогічного впливу з метою надання знань, вмінь та навичок специфічної фізкультурно-спортивної діяльності.

Методика, як сукупність методів практичного виконання, навчання, або виховання, вивчає специфіку викладання навчальної дисципліни [4]. Методика навчання фехтуванню залежить від епохи (утилітарне, гладіаторські бої, елемент лицарського виховання, навчальна дисципліна елітних військових, тощо), від різновиду фехтування (національне, військово-прикладне, сценічне, спортивне), від виду зброї, від цілей і завдань його викладання як стратегічних, так і тактичних.

Методику навчання фехтуванню розробляли, детально вивчали і доповнювали майстри різних фехтувальних шкіл на протязі багатьох століть. Гравюри і малюнки, навчальна література різних історичних періодів певною мірою відображають методи і форми організації тренування фехтувальників.

Особливістю методики викладання навчальної дисципліни «Фізичне виховання засобами фехту-

вання» студентам ВПНЗ полягає у застосуванні цілісного підходу до навчання. На думку Т.А.Ільїної «цілісність — такий ступень взаємозв'язку всіх частин системи між собою, коли зміни в одній будь-якій частині ведуть за собою зміни в інших її частинах і в усій системі в цілому [1, с.17]». Як зазначає В.І.Лозова «цілісний підхід повинен включати і вивчення механізмів, що забезпечують досягнення мети, засобів, умов, які визначають ефективність цього процесу [3, с.41]». Іншими словами, викладач має враховувати всі сторони навчального процесу педагогічного ВНЗ, включаючи спеціалізацію та специфіку факультету на якому працює.

Складність ситуації щодо викладання фізичної культури в школі та фізичного виховання у ВНЗ, яка склалася на сьогодні, потребує введення особливого підходу, спрямованого на забезпечення безпеки для життя та здоров'я учнів. У фехтуванні, це насамперед пов'язано з тим, що воно є видом спорту із застосуванням холодної зброї, яка підвищує вірогідність травматизму. Крім того, наявність нещасних випадків на уроках фізичної культури, потребує від викладача постійного контролю за студентами. Задля реалізації цього підходу кожен семестр починається інструктажем з правил техніки безпеки на заняттях з фехтування.

Серед педагогів та молоді широко використовується популярний нині підхід, який отримав назву «Рівний — рівному», що пов'язаний із можливістю обміну знаннями, навичками та вміннями саме між студентами, за рахунок чого підвищується ефект навчання для обох учасників педагогічного процесу. Основними формами взаємодії між студентами-педагогами на заняттях з фехтування, майже для всіх нового виду фізкультурної діяльності, є взаємні уроки в яких проявляються риси, що притаманні майбутньому викладачеві: позитивне ставлення один до одного, взаємна підтримка, взаємне доповнення, співпраця, взаємна оцінка, змагання. Все це сприяє готовності студентів до майбутньої педагогічної діяльності, бажання проявляти творчий підхід, ініціативу і самостійність.

Майже всі студенти при вивченні окремих прийомів та дій припускаються значних помилок. Основними причинами цього є недостатня фізична підготовленість як наслідок, швидкавтомлюваність, а також сором'язливість при виконанні незнайомих рухів. Специфікою фехтувальної техніки є великий об'єм спеціальних рухів у бойовій стійці, при цьому, м'язи ніг, рук та тулуба потребують довгих статичних напружень. Для невідготовлених студентів, а таких більшість, це досить складно, що призводить до помилок. У цьому випадку оправданним є застосування такого підходу як створення позитивного психоемоційного настрою. Вдало за-

стосований жарт не тільки не принижує студента, а й навпаки, дозволяє йому краще зрозуміти сенс виконання дії, оцінити власні можливості та виправити помилку.

Проаналізувавши причини виникнення помилок, можна систематизувати методи їх подолання наступними чином:

- використання спеціальних вправ для виховання статичної витривалості окремих груп м'язів;
- доступне, мотивоване пояснення і формулювання уяви про мету руху;
- виконання вправи за частинами;
- залучення студентів до самоконтролю за власними рухами;
- виконання фехтувальних вправ перед дзеркалом, з заплющеними очима, на вузькій поверхні (гімнастичній лавці);
- вивчення нових прийомів і дій на тлі фази найвищої працездатності.

Як доводять спеціальні наукові дослідження і досвід тренерської роботи з фехтувальними різної кваліфікації, оволодіння фехтувальною технікою, розвиток спеціальних рухових якостей, формування тактичних здібностей і виховання необхідних рис характеру повинні здійснюватися під час навчання та спортивного вдосконалення у тісному взаємозв'язку. В той же час, розподіл засобів фізичної, технічної, тактичної, психологічної і морально-вольової підготовки фехтувальників на різних етапах навчально-тренувального процесу має бути нерівномірним. Це залежить від завдань кожного рівня підготовки та етапу навчання. Одні й ті ж самі засоби можуть виступати у якості провідних, допоміжних або супутніх.

Так, на першому курсі основним змістом навчального процесу є розвиток, корегування та підтримка особистісних фізичних якостей студентів, ознайомлення з методикою самоконтролю під час занять фізичними вправами, вивчення й вдосконалення техніки виконання основних фехтувальних рухів та прийомів. Але уже на цьому етапі, разом з оволодінням технікою, треба прищеплювати й тактичні навички. В роботі зі студентами першого та другого курсів, які є новачками у фехтуванні, потрібно широко використовувати словесні методи і методи показу фехтувальних прийомів та дій; вправи які передують основним, методичні прийоми фіксації кінцевих положень прийому та його складових частин, використання допоміжних снарядів і тренажерів.

Методами виховання фехтувальників є сукупність способів та прийомів педагогічного впливу з метою формування високих моральних, вольових, психологічних та бійцівських якостей. Тому, доцільно використовувати наступні мето-

ди: вправ; переконання; прикладу; заохочення; примусу.

За класифікацією яку пропонує Д.А.Тишлер [6], можна визначити такі основні форми організації фехтувальників в основній частині заняття, як:

- навчання без противника;
- навчання з умовним противником;
- навчання з партнером;
- навчання з противником.

У своїй роботі з майбутніми педагогами ми дотримуємося саме цих форм організації і розкриємо їх зміст.

Навчання без противника це перед усім робота в строю. На першому курсі вона є основною формою організації студентів для вивчення основних елементів техніки фехтування. На старших курсах вона використовується для вдосконалення техніки пересувань у бойовій стійці, роботи над помилками, розвитку окремих фізичних якостей.

Навчання фехтуванню починається з оволодіння основними положеннями та пересуваннями. До цього розділу входять вивчення тримання зброї і керування нею, бойової стійки, пересування кроками, стрибками, пострібами вперед і назад, випадів різної глибини і повернень у бойову стійку, різних комбінацій у маневруванні; вивчення фехтувальних секторів, позицій, з'єднань та їхньої зміни на місті та у поєднанні з пересуваннями. Спочатку кожен з цих технічних прийомів вивчається окремо. По мірі їх засвоєння і надбання правильних навичок переходять до їх вдосконалення у різних поєднаннях. Багато часу приділяється маневруванням у бойовій стійці, що, у поєднанні з іншими вправами загальної та спеціальної фізичної підготовки, сприяє розвитку і покращенню фізичних якостей: гнучкості, координації рухів, сили окремих груп м'язів, спеціальної витривалості і особливо швидкісно-силових.

Навчання з умовним противником це насамперед, робота з нерухомою ціллю. Робота на мішені, як стаціонарній, так і імпровізованій, з встановленою імітацією озброєної руки противника, з опудалом (нерухомим і рухомим за допомогою викладача, або партнера). Спочатку уколи відпрацьовуються на мішені з ближньої та середньої дистанцій, поступово переходять до дальньої. На цьому етапі основна увага приділяється формуванню правильної координації рухів озброєної руки, ніг та тулуба. З кожним семестром завдання мають ускладнюватися. Використання цього метода дає можливість відпрацьовувати техніку і точність нанесення уколів (або ударів у шаблі), а також покращити деякі психофізіологічні здібності, такі як концентрація уваги, точність рухів, відчуття дистанції, переключення уваги тощо. Ми пропонуємо використовувати

ти мішені з розміткою — 5 цілей діаметром 3-5см. За командами викладача, партнера, або власними наносити уколи на влучність у різні сектори мішені. Також, мішень може бути обладнаною світовими, різнокольоровими, звуковими сигналами для набуття навичок роботи за вибором.

Навчання з партнером це вправи в парах із взаємодопомогою у засвоєнні техніки окремих фехтувальних положень, дистанційних маневрувань, рухів зброєю; взаємні уроки. На першому курсі метод навчання з партнером несе переважно технічну спрямованість. Взаємодопомога у засвоєнні технічних прийомів: дистанційні бої без використання захистів з метою нанесення уколу, або його уникнення, лише за допомогою маневрувань у входженні та розірванні дистанції; серійні вправи у захистах та відповідях (ріпостні ігри); вправи у контрах (тренування у бойовому використанні прийомів в парах за завданням викладача); взаємні уроки.

Ріпостні ігри є основним методом для тренування у захистах і відповідях. Наприклад:

1-й партнер виконує батман у 4-у позицію і спрямовує зброю на укол в руку зсередини; 2-й партнер на загрозу уколу в руку виконує 4-ий захист і відповідає прямим уколом у руку, або тулуб з випадом; 1-й — захищається 4-м захистом і, прискорюючи відповідь, намагається нанести укол прямо або з переведенням; 2-й — намагається виконати відповідний захист і також нанести відповідь прямо, або з переведенням.

Спочатку вправи виконуються у повільному темпі, для зручного виконання партнерами захисних дій. По мірі засвоєння зорових і тактильних сприйнять вправи ускладнюються. До відповідних дій відносяться також хибні та провокаційні дії. Під час виконання таких дій зав'язується гра, коли одному з партнерів вдається переграти свого «супротивника» і нанести укол в руку, або в корпус, прямо, з переведенням, або з фінтом. Такі вправи вдосконалюють зорові і тактильні сприйняття, точність захисних і відповідних дій.

Вправи у контрах характеризуються різною постановкою завдань для партнерів. Наприклад, 1-й партнер обирає момент і атакує, 2-й відбиває атаку і наносить відповідний укол. Спочатку вправа виконується без продовження, а потім переходить у бойову схватку. Контри поділяють на обумовлені і з вибором. У цих вправах, особливо коли вони використовуються в процесі маневрування з використанням ігрових та хибних дій, партнери можуть створювати різноманітні тактичні ситуації і тим самим вдосконалювати свої здібності в орієнтуванні у швидкоплинній ситуації бою.

Взаємні уроки є основним методом навчання фехтуванню студентів-майбутніх педагогів. Навча-

ючи іншого кожен навчається сам і набуває власної педагогічної майстерності.

А саме, вдосконалення виконання окремих фехтувальних положень і рухів; окремих атакуючих, захисно-атакуючих дій за допомогою багатократних повторень прийомів у відносно простих умовах.

Навчання з противником несе в собі елемент протиборства. На першому курсі, для підтримки цікавості студентів обов'язково потрібно давати фехтувати на результат. Ставити мету нанести укол з використанням певних прийомів які були вивчені. На старших курсах, помірі вдосконалення техніки, тактичні навички все у більшій мірі стають засобами вирішення різноманітних тактичних завдань у протиборстві з різними суперниками. Основними засобами цього методу є навчальні та тренувальні бої.

На третьому та четвертому курсі більшість уваги приділяється самостійному проведенню розминки, як загальної так і спеціальної, взаємним урокам, вирішенню тактичних завдань під час навчально-тренувальних боїв, які є основним засобом формування вольових якостей.

По мірі вивчення основних положень та пересувань і розвитку рухових якостей переходять до вивчення простих атак уколом (ударом) прямо, захистів та відповідей.

Коли на мішені уколи виконуються правильно переходять до роботи в парах. Спочатку уколи виконують на місті при нерухомому партнері, а потім у поєднанні з вибором моменту для нанесення уколу в залежності від дистанції і дій партнера.

Паралельно з вивченням атак також навчають основним захистам від них і відповідям. У змісті занять поступово збільшується кількість вправ, які закінчуються невеликими навчально-тренувальними боями, які складаються з атак, захистів, відповідей, контрвідповідей.

Поряд з цим неможна довго зациклюватися лише на техніці, це знижує цікавість у студентів до будь якої рухової діяльності. Враховуючи те, що студенти академічних груп не мають рівної мотивації до занять тією чи іншою фізичною діяльністю, заняття повинні будуватися так, щоб на одній парі були представлені різноманітні види фізичних вправ, або спортивні та рухливі ігри. Краще засвоєння навчального матеріалу йде тоді, коли виконання вправи пояснюється, супроводжується методичними вказівками, коментується.

Методика викладання фехтування студентам у практиці педагогічного університету має свої загальні і окремі (для кожного рівня підготовки) особливості. Загальними є підходи і принципи виховання, як керівні положення які відображають об'єктивні закономірності навчально-виховного процесу. Спільною для всіх рівнів підготовки є

мета — формування фізичної культури майбутніх педагогів. Базовий рівень підготовки є основним і в методиці викладання фехтування студентам.

Висновки

Таким чином, апробація авторської методики викладання фехтування майбутнім педагогам доводить необхідність застосування запропонованих підходів та форм у навчальному процесі. До основних підходів, що використовуються при викладанні фехтування відносяться цілісність, безпека, підхід «Рівний — рівному», створення психоемоційного позитиву. Основними формами проведення занять є навчання без противника, з умовним противником, з партнером та з противником. Динаміка переважання форм протягом навчання дозволяє забезпечити необхідну якість викладання за рахунок отримання теоретичних знань, практичних навичок і вмінь.

Перспективами подальших досліджень у вивченні впливу фехтування на особистість студентів є вдосконалення методики його викладання.

Список літератури

- Ильина Т.И. Структурно-системный подход в обучении / Т.И.Ильина. — М.: Знание, 1972. — 72с.
- Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В.І.Лозова, Г.В.Троцько. — Харк. держ.пед.ун-т ім. Г.С.Сковороди. — 2-е вид., випр.і доп. — Харків: «ОВС», 2002. — 400с.
- Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В.І.Лозова. — Харків: «РЦНІТ», ХДПУ, 2000. — 175с.
- Педагогика / под ред. Ю.К.Бабанского. — М., 1988. — С.386.
- Фехтование / под общ. ред. В.А.Аркадьева. — М.: Физкультура и спорт, 1959. — 485с.
- Фехтование. Учебник для институтов физической культуры / под ред. Тышлера Д.А. — М.: Физкультура и спорт, 1978. — 336с.
- Фізичне виховання. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III — IV рівнів акредитації (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 14 листопада 2003 року, № 757).
- Фізичне виховання: [навчальний посібник] / С.І.Присяжнюк, В.П.Краснов, М.О. та ін. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 182с.

Надійшла до редакції 16.10.2011 р.

Кривенцова И.В., Клименченко В.Г., Одокиенко И.И. Особенности методики обучения фехтованию будущих педагогов.

В работе обозначены основные направления методики обучения фехтованию в зависимости от количества часов, которые выделяются факультетами на физическое воспитание. Изложены основные методические приемы и формы проведения занятий, которые являются приоритетными на каждом году обучения. Приведена классификация основных методов обучения фехтованию.

Ключевые слова: физическая культура, студенты, педагоги, физическое воспитание.

Kriventsova I.V., Klimenchenko V.G., Odokienko I.I. Features of fencing training methods of future teachers.

This paper outlines broad areas of fencing training methods depending on the number of hours that are allocated to physical training by university departments. The basic methodical techniques and forms of studying activities for each year of study are presented, as well as the classification of the main methods of fencing training.

Key words: students, pedagogues, teachers, physical education.

X98

Худолій О.М.

Основи методики викладання гімнастики: Навч. посібник. У 2-х томах. — 4-е вид., випр. і доп. — Харків: «ОБС», 2008. — Т. 2. — 464 с: іл.

ISBN 966-7858-55-1.

У навчальному посібнику розглянута методика викладання гімнастики в школі і ДЮСШ, а також методика організації і проведення змагань зі спортивної гімнастики.

Посібник рекомендовано викладачам і студентам факультетів фізичного виховання вищих педагогічних навчальних закладів III—IV рівня акредитації та вчителям фізичної культури середніх загальноосвітніх шкіл.

X98

Худолій О.М.

Основи методики викладання гімнастики: Навч. посібник. У 2-х томах. — 4-е вид., випр. і доп. — Харків: «ОБС», 2008. — Т. 2. — 464 с: іл.

ISBN 966-7858-54-5.

ISBN 966-7858-56-1(II).

У навчальному посібнику розглянута методика викладання гімнастики в школі і ДЮСШ, а також методика організації і проведення змагань зі спортивної гімнастики.

Посібник рекомендовано викладачам і студентам факультетів фізичного виховання вищих педагогічних навчальних закладів III—IV рівня акредитації та вчителям фізичної культури середніх загальноосвітніх шкіл.

Рекомендовано

Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
(лист № 14/18.2—1928 від 17.11.03)